

Povjerenstvo za održivi razvoj, poticanje gospodarstva, energetiku i klimatske promjene

Na temelju članka 37. Poslovnika, a u vezi članka 28. Poslovnika o radu Gospodarsko-socijalnog vijeća i njegovih radnih tijela, Povjerenstvo za održivi razvoj, poticanje gospodarstva, energetiku i klimatske promjene na 50. sjednici, održanoj 22. svibnja 2018. godine, raspravljalo je o **Nacrtu prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o tržištu električne energije.**

Na osnovi rasprave i izjašnjavanja pojedinih članova Povjerenstva usvojeno je sljedeće

MIŠLJENJE

1. Povjerenstvo za održivi razvoj, poticanje gospodarstva, energetiku i klimatske promjene podržava donošenje Nacrta prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o tržištu električne energije.
2. Socijalni partneri pozivaju Ministarstvo zaštite okoliša i energetike da tekst Nacrta konačnog prijedloga zakona, prije upućivanja u proceduru Vlade RH za drugo čitanje u Hrvatskom saboru, dostavi socijalnim partnerima.
3. Ovom mišljenju prilaže se izdvojeno mišljenje Hrvatske udruge poslodavaca.

IZDOJENO MIŠLJENJE HRVATSKE UDRUGE POSLODAVACA

Mišljenja smo da ovim Nacrtom konačnog prijedloga Zakona treba dodatno definirati nova prava i obveze, te djelatnosti i tržišne sudionike koji do sada nisu bili propisani važećim Zakonom (primjerice skladištenje električne energije, agregatori i drugo). Naime svakodnevni izazovi u funkcioniranju tržišta i razvoj složenih odnosa na njemu, ukazuju na nužnost njihova donošenja. Tome u prilog navodimo i aktualan proces donošenja odnosno dopune europskog energetskog zakonodavstva, koji percipira nove okolnosti na tržištu električne energije i u potpunosti mijenja postojeću paradigmu tržišnih sudionika i njihovih međusobnih odnosa.

Nastavno dostavljamo primjedbe po člancima:

Članak 1. Nacrta

Mišljenja smo da važeći Zakon člankom 10. dovoljno jasno opisuje prava i obveze Proizvođača električne energije, posebice glede prava kupnje električne energije na veleprodajnom tržištu, za vlastite potrebe (proizvodnju i potrošnju u funkciji ponovne proizvodnje), te njegovog statusa sudionika na tržištu električne energije. Naime, „vlastita potrošnja proizvodnog postrojenja“, razlikuje se od vlastite potrošnje krajnjeg kupca, i već je definirana važećim Zakonom o obnovljivim izvorima energije i visokoučinkovitoj kogeneraciji (NN 100/15, 131/17), koji je propis istog ranga u normativnoj hijerarhiji kao i razmatrani Zakon, te se odnosi na sve proizvođače. Ista definicija preuzeta je i u važećim Mrežnim pravilima operatora prijenosnog sustava („sva potrošnja električne energije povezana s proizvodnjom, na svim obračunskim mjernim mjestima,...“). Nadalje, navedenim Mrežnim pravilima reverzibilnu elektranu proglašava se krajnjim kupcem, što je u suprotnosti s krovnim Zakonom, te se u tom smislu predlaže usklađenje Mrežnih pravila sa Zakonom kao propisom višeg ranga.

Ukoliko želimo izbjeći proizvoljno tumačenje navedenih pojmova i posljedice koje direktno i indirektno ono uzrokuje, te jednoznačno definirati prava i obveze određenih tržišnih sudionika potrebno je u Nacrtu iste definirati na jasan, transparentan i ne diskriminirajući način.

Stoga predlažemo dodati novu točku 75. koja glasi:

»75. vlastita potrošnja proizvodnog postrojenja – sva potrošnja električne energije povezana s proizvodnjom električne energije, na svim obračunskim mjernim mjestima, odnosno priključcima, a uključuje potrošnju koja se koristi za potrebe rada proizvodnog postrojenja, opću potrošnju proizvodnog postrojenja, potrošnju električne energije povezanu s pripremom primarnog energenta ili upravljanjem izvorom energije te drugu potrošnju iza obračunskih mjernih mjesta proizvodnog postrojenja.»

Članak 3. Nacrta

Predlaže se u članku 10. brisanje predloženih stavaka 12. i 13.

Obrazloženje:

Kao što je ranije rečeno, važeći Zakon člankom 10. dovoljno jasno opisuje prava i obveze Proizvođača električne energije, posebice glede prava kupnje električne energije na veleprodajnom tržištu, za vlastite potrebe (vlastita potrošnja proizvodnog postrojenja), te njegovog statusa elektroenergetskog subjekta odnosno „sudionika na tržištu električne energije“ i nigdje u Zakonu se on ne smatra krajnjim kupcem. Što se tiče predloženog izuzeća za jedno specifično obračunsko mjerno mjesto reverzibilne hidroelektrane treba reći da se ovom formulacijom indirektno svi ostali proizvođači tretiraju kao krajnji kupci i nameće im se obveza kupnje električne energije za vlastitu potrošnju proizvodnog postrojenja na maloprodajnom tržištu. Nije poznato u pozitivnoj pravnoj praksi država članica EU formulacija i definicija „proizvođač u ulozi krajnjeg kupca“. Proizvođač ima pravnu osobnost i status energetskog subjekta, te kao takav svoja prava i obveze na tržištu električne energije. Zakonskim rješenjem postavlja se pravni okvir za ulogu (prava i obveze) proizvođača na tržištu, a pod zakonskim propisima definiraju se obveze glede pristupa i korištenja prijenosne/distribucijske mreže te druge posebno propisane obveze i naknade.

Predložena odredba sadrži kombinaciju proizvođača kao sudionika na veleprodajnom tržištu i istovremeno kao krajnjeg kupca (u dijelu) na jednom obračunskom mjernom mjestu, što pravno nije moguće, i u suprotnosti je s Općim uvjetima za korištenje mreže i opskrbu električnom energijom (NN 85/15). Problem navedenog prijedloga stavka 12. predstavlja kako urediti ugovorni odnos za reverzibilnu hidroelektranu, da li ona mora za pristup mreži imati ugovor o opskrbi (koji ima zakonom propisane elemente) ili ugovor o kupoprodaji s veleprodajnog tržišta? Neka treća vrsta ugovora koja bi u sebi sadržavala maloprodajnog krajnjeg kupca (za mrežarinu) i veleprodajnog kupca (cijena energije bez naknada propisanih za krajnje kupce) nigdje nije propisana.

Ovako određene obveze stvorile bi dodatne probleme prilikom sklapanja ugovora o korištenju mreže, a ne bi riješili postojeći problem da li je reverzibilna hidroelektrana proizvođač s pravom kupovine na veleprodajnom tržištu ili krajnji kupac jer na temelju predložene odredbe proizlazi da je u pogledu cijene same električne energije i naknada proizvođač s pravom kupovine na veleprodajnom tržištu, a u pogledu mrežarine krajnji kupac, te bi time proizvođač (s reverzibilnom hidroelektranom) ostvario pravo na oslobođenje od plaćanja naknada, ali nije jasno na koji način odnosno temeljem kojeg ugovora bi uopće ostvario to svoje pravo.

Prethodno navedeno, obrazložimo na konkretnom primjeru postojeće RHE. Na ukupno dva obračunska mjerna mjesta (400 kV), osim proizvodnje s pojedinog agregata (predaja u mrežu), mjeri se potrošnja (isporuka iz mreže) za crpni rad (približno 260 GWh/god) te potrošnja za potrebe kompenzatorskog rada (približno 20 GWh/godišnje) koja se aktivira po nalogu operatora sustava za rješavanje previsokih pogonskih napona u 400 kV. Dakle, ovdje se radi o mjerenju potrošnje na pojedinom brojilu za različite vrste usluga, odnosno o različitoj vrsti potrošnje: crpni rad temeljem ekonomske opravdanosti, crpni rad u pružanju usluge operatoru sustava kroz tercijarnu regulaciju za uravnoteženje te kompenzatorski rad za potrebe operatora sustava.

Slijedom navedenog, smatramo da se ukupna nabava električne energije za potrošnju reverzibilnih hidroelektrana mora moći osigurati kroz vlastiti portfelj proizvodnje odnosno iz vlastitih proizvodnih postrojenja odnosno alternativno kroz veleprodajno tržište.

Povezano s prijedlogom dopune članka 3. novom točkom 74., predlaže se u članku 10. stavku 3. iza točke 6. dodati novu točku 7. koja glasi:

»7. osigurati električnu energiju za potrebe vlastite potrošnje proizvodnog postrojenja na veleprodajnom tržištu električne energije ili unutar tržišne bilančne grupe čiji je član. »

Ukoliko želimo propisati obvezu plaćanja naknade za korištenje prijenosne ili distribucijske mreže Proizvođaču električne energije, potrebno je uvođenje tzv. „G komponente“ u Metodologiji za određivanje tarifnih stavki za distribuciju električne energije (NN 104/15) i u Metodologiji za određivanje tarifnih stavki za prijenos električne energije (NN 104/15, 84/16), kako je u uvodnom obrazloženju Prijedloga Izmjena Zakona i navedeno.

U tom slučaju, predlaže se u članku 10. stavku 4. iza točke 15. dodati novu točku 16. koja glasi:

»16. plaćati naknade za korištenje distribucijske i/ili prijenosne mreže za vlastitu potrošnju proizvodnog postrojenja temeljem ugovora o korištenju mreže u skladu s metodologijama za određivanje tarifnih stavki za distribuciju i prijenos električne energije, za različite kategorije korisnika mreže. »

Nadalje za ravnopravan status reverzibilnih hidroelektrana iz hrvatskog sustava na regionalnom sustavu tržišta električne energije i budućem regionalnom tržištu pomoćnih usluga, izuzetno je važno da su oslobođene plaćanja naknade za korištenje mreže kao što su oslobođene reverzibilne hidroelektrane u susjednim elektroenergetskim sustavima (Slovenija, BiH).

Članak 7. Nacrta

Predlaže se dopuniti članak 30a. novim stavkom 3. koji glasi:

»Agencija će nakon provedene javne rasprave u minimalnom trajanju od 15 dana, uz prethodno mišljenje operatora prijenosnog sustava, i operatora tržišta električne energije, donijeti Metodologiju za utvrđivanje troškova re-dispečinga elektrana radi upravljanja zagušenjem unutar hrvatskog elektroenergetskog sustava.»

Obrazloženje:

S obzirom da su moguća preopterećenja pojedinih dijelova prijenosne mreže tijekom redovnog pogona uslijed iznimno visoke angažiranosti obnovljivih izvora u RH uz veliki tranzit električne energije kroz hrvatski sustav (odobreni prekogranični kapaciteti) ili područno visokog opterećenja nedostatan izgrađene mreže, ponekad se izvršava re-dispečing angažiranosti elektrana po nalogu operatora prijenosnog sustava. Činjenica je da operator sve češće koristi re-dispečing elektrana s obzirom na povećanje snage intermitentnih izvora u mreži Republike Hrvatske i okruženju, pozivajući se na ugroženost kriterija sigurnosti N-1, a nije riješeno obeštećenje proizvođača s obzirom na posljedično povećanje troškova proizvodnje (operativno HOPS spušta proizvodnju ekonomski konkurentnijih elektrana a povećava angažiranost proizvodnje skupljih elektrana).

Članak 9. Nacrta

Prijedlog izmjena je znatno prihvatljiviji od prethodne odredbe koja propisuje obvezu izdavanja jedinstvenog računa za sve kupce na niskom naponu. S obzirom da su i prije 1. siječnja 2017. godine (datum uvođenja jedinstvenog računa za sve kupce na niskom naponu) kupci kategorije kućanstvo u okviru javne (univerzalne) usluge opskrbe zapimali jedinstveni račun u odnosu na kupce tržišnih opskrbljivača koji tu mogućnost nisu mogli pružiti što je direktno negativno utjecalo na tržišno natjecanje i razvoj tržišta. Prethodna je odredba kroz obvezu jedinstvenog računa i za poduzetništvo na niskom naponu znatno povećala troškove i rizik naplate potraživanja tržišnih opskrbljivača, dok sad postoji mogućnost izbora modela naplate prema krajnjem korisniku.

Promjene stavka 11. uvjetuju i redefiniranje ugovora o međusobnim odnosima s operatorima sustava u pogledu definiranja relevantnih stavki za izračun instrumenata osiguranja plaćanja opskrbljivača. Trenutni način izračuna temelji se na iznosu naknade obračunate svim krajnjim kupcima na niskom naponu za prethodna tri mjeseca, što bi po usvajanju prijedloga izmjena stavka

11. članka 46. Zakona stvorilo neosnovano više troškove opskrbljivača u pogledu instrumenata osiguranja plaćanja.

Referentni iznos za izračun instrumenata osiguranja plaćanja opskrbljivača treba biti temeljen isključivo na stvarnim troškovima, odnosno odabranim modelima naplate potraživanja krajnjim korisnicima.

Predlažemo riječi: „mora svojim krajnjim kupcima iz kategorije kućanstvo i ostalim kupcima na niskom naponu,“ zamijeniti se riječima: „može svojim krajnjim kupcima,“.

Obrazloženje:

Trenutno važećom odredbom koja glasi: „Svaki opskrbljivač mora svojim krajnjim kupcima iz kategorije kućanstvo i ostalim kupcima na niskom naponu, za svako obračunsko mjerno mjesto, izdavati jedinstveni račun za električnu energiju i korištenje mreže, koji mora biti u skladu s tarifnim sustavima, propisanim naknadama i slobodnim cijenama.“, nepravilno je, izmjenom Zakona o tržištu električne energije NN broj 102/2015, prenesena Direktiva 2009/72/EZ EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i stavljanju izvan snage Direktive 2003/54/EZ te se kroz provedbeni ugovor s operatorom sustava (HEP-Operator distribucijskog sustava d.o.o. i Hrvatski operator prijenosnog sustava d.o.o.) narušava i ograničava tržišno natjecanje isključivo u korist operatora sustava koji obavlja javnu uslugu, zbog čega se ovakvim zakonodavnim rješenjem krše načela slobode tržišta, slobode izbora, pravičnosti, ravnopravnosti, konkurentnosti i transparentnosti, koje su potrošačima i opskrbljivačima zagwarantirana odredbama Direktive, posebno: uvodnom točkom (3), (51), (57), člankom 1., 3., 31., 36. podstavak (g), 37. stavak 1. podstavak (j) i stavak 4. podstavak (b), 41. i 43 i odredbama Priloga I. Direktive „Mjere za zaštitu potrošača“ posebno točke 1 podstavak (d).

Ministarstvo predlaže da se odredba izmijeni na način da obveza izdavanja jedinstvenog računa ostane samo za kategoriju krajnjeg kupca - kućanstvo, a takav prijedlog ostavlja i dalje otvorenom povredu prava krajnjih kupaca kategorije kućanstvo da odaberu način na koji će vršiti plaćanja za izvršenu uslugu opskrbe električnom energijom i za uslugu korištenja elektroenergetske mreže.

Izmjenom stavka 11. treba riješiti mogućnost slobodnog odabira načina plaćanja od strane kupca te je izdvajanje bilo koje kategorije krajnjih kupaca kao kategorije kojoj se ovim Zakonom nameće obveza plaćanja putem jedinstvenog računa za korištenje mreže i za opskrbu, čini ovu odredbu i dalje neusklađenom s pravnom stečevinom EU.

Kontradiktorno je, da je na tržištu električne energije u RH svim kategorijama krajnjih kupaca s jedne strane omogućeno da slobodno i jednostavno bez dodatnog troška biraju novog opskrbljivača, a s druge strane im se, primjenom važeće odredbe stavka 11. članka 46., oduzima pravo, protivno načelima Direktive, da s tim istim, slobodno odabranim opskrbljivačem, slobodno ugovore način plaćanja u modelu odvojenog računa ili u modelu jedinstvenog računa.

Dok sve kategorije kupaca na tržištu električne energije ne budu imale pravo odabira načina plaćanja, predmetna odredba neće biti pravilno usklađena s Direktivom.

Koordinatorica Povjerenstva

Marija Šutina, v. r.